

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
Losse nummers f 0,25.

WIE VERRE REIZEN MAAKT...

U kent het gezegde dat wie verre reizen maakt, veel kan verhalen. Ik wil U niet van mijn eigen reiservaringen vertellen, opgedaan tijdens de verre reis die ik enige maanden geleden maakte naar Australië en Nieuw-Zeeland, maar wat meedelen naar aanleiding van de gesprekken die ik gehad heb met daar wonende Nederlandse emigranten. Sommigen van hen waren pas enkele maanden geleden aangekomen, anderen wonen al 10 of 12 jaar daarginds. Ik sprak met mensen die nog Nederlander zijn en met mensen die al Australisch of Nieuwzeelands Staatsburger zijn geworden; met geslaagden en met niet- of nóg niet geslaagden. Een rijke schakering dus. Maar allen zijn het over één ding volkomen eens: Emigreren is niet zo maar verhuizen.

Emigreren is heus wel wat anders dan trekken van Amsterdam-Oost naar Amsterdam-West, of desnoods van Groningen naar Rotterdam: iets dat voor velen ook al haast een onmogelijk grote stap zou zijn. Emigreren is: afscheid nemen van een bekend land, waar men zijn jeugd en soms ook al een deel van het volwassen-zijn heeft doorgebracht: het daar achterlaten van familie en vrienden, en van alles wat er zo bekend en vertrouwd is — en gaan naar een heel nieuw land, waarvan men wél al weet dat veel dingen er anders zijn dan in Holland. En waar men dan maar moet trachten, nieuwe vrienden te maken en zich op den duur thuis te voelen. Een land vooral, waar een vreemde taal gesproken wordt!

In de meeste emigratielanden is die taal Engels; in enkele landen een andere. Zo zijn in Australië en Nieuw Zeeland oneindig veel dingen anders dan men in Holland gewend was.

Het klimaat is anders, er is veel meer ruimte (Australië is 220 maal zo groot als Nederland), de afstanden zijn veel groter dan men zich vóór de emigratie in de verste verte kan voorstellen. De manier van leven is anders, ook al als gevolg van het feit dat het grootste deel der bevolking — en dat geldt eveneens voor Canada en Amerika — afstamt van emigranten uit tal van landen, en ieder emigrant toch wel iets van zijn oorspronkelijke land heeft meegebracht. Want bij emigratie neemt men natuurlijk zoveel mogelijk meubelen en andere stoffe-

lijke bezittingen mee, maar wat men vooral meeneemt, is: zijn eigen persoonlijkheid, iets van de cultuur van het oude land, van de geestelijke achtergrond van dat land. Dat hebben al die andere emigranten die vóór gingen, gedaan, en dat doet elke Nederlandse emigrant óók.

Zo is in die verschillende landen uit al die nieuwkomers een heel nieuw volk ontstaan met een geheel eigen — nieuwe — levensstijl. Bij aankomst in het nieuwe land wordt men wel even wegwijs gemaakt door de enkele daar werkzame Nederlandse emigratie-ambtenaren, maar voor 99 % moet men zélf zijn boontjes doppen. Men moet de moeilijkheden zélf opvangen en zélf verwerken. Voor een gezin geldt, dat man en vrouw dit samen moeten doen. Als er kinderen zijn, moet het gehele gezin samen alle moeilijkheden verwerken. Vandaar ook, dat man én vrouw het er volkomen over eens moeten zijn, dát het gezin gaat emigreren, en wanneer er al wat grotere kinderen zijn, moeten de ouders ruimschoots vóórdat tot emigratie besloten wordt, alle voor- en nadelen ervan met hun kinderen bespreken. Want in het nieuwe land moeten zij samen, én ieder voor zich, hun weg vinden.

Zij moeten leren zich in te passen in al dat vreemde en overweldigende. Het nieuwe van de andere manier van leven, waarover ik zo juist sprak; de moeilijkheden van de vreemde taal.

Voor emigranten die bij aankomst maar heel weinig Engels kennen, zijn de moeilijkheden extra groot. De kinderen leren op school Engels, en spreken die taal ook na schooltijd met hun vriendjes en vriendinnetjes. Al

PERSONALIA

Mejuffrouw M. E. TER HEEGE. Geboren 25 december 1909. Opleiding: H.B.S.-B, hoofd-akte en akte Engels. Functies: lid Emigratie Commissie van het Humanistisch Verbond en van het dagelijks bestuur van de Algemene Emigratie Centrale; geestelijke raadsvrouw voor de emigranten; secretaresse van de Federatie Amsterdam en 2e secretaresse van het hoofdbestuur van de Humanistische Werkgemeenschap in de Partij van de Arbeid.

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 11 augustus 1963

over de grenzen

Het gras, de bomen en de hoge lucht
maken mij tot een vreemdeling.
Ik wandel in hun buitenland
zonder verbinding met het land
van oorsprong en bevestiging.

Ik zie de vreemde zeden der natuur.
Ik luister naar de taal waarin de wind
zich met de bomen onderhoudt
en die ik niet begrijpen kan.
Mijn eigen taal is als een blad
dat in mijn mond verdort.

Ik zoek een moeder die mij als haar kind
erkent,
een vader die zich aangordt tot het vuur.

Het gras beweegt alsof het ademhaalt.

De hemel houdt het bos omprangd
en overwint de stille tegenstand.

Adriaan Morriën

gauw is het voor hen veel gemakkelijker om
ook thuis Engels te praten. De vader moet
wel zo gauw mogelijk Engels leren, omdat
hij zonder die taal geen baan kan krijgen.
En de moeder?

Jammer genoeg stellen de meeste vrouwen
het vóór hun vertrek steeds weer uit, En-
gels te gaan leren, en houden zich zoet met
de gedachte dat ze het vanzelf wel zullen
leren als ze eenmaal daarginds zijn. In het
nieuwe land aangekomen, merken ze dat ze
niets kunnen zeggen tegen de Engels spre-
kende burens; ze begrijpen niets van de radio
en van de krant. Dan zoeken ze zoveel mo-
gelijk contact met andere Hollandse vrou-
wen, die al evenmin op goede voet staan
met dat Engels.

Maar hoe gaat het thuis? Stelt U zich even
voor wat het voor een moeder moet zijn
als de kinderen met vader Engels spreken en
zij het gesprek niet kan volgen.

U begrijpt het: de moeder wordt kriegel en
moppert, wordt somber en krijgt heimwee.
Samen met die andere Hollandse vrouwen,
die er net zo voor staan, gaat ze alles in het
nieuwe land akelig en slecht vinden, en zij
zal alles, wat ze in Holland achterliet steeds
meer gaan idealiseren. Met het grote risico
dat er in dit gezin interne moeilijkheden
ontstaan!

Wat kunnen wij in Holland doen om de emi-
granten bij hun grote stap te helpen? Ieder-
een kan op de emigratie-aanmeldingskanto-
ren alle gevraagde inlichtingen krijgen. Maar
kunnen wij — U en ik — buiten de ambte-
lijke en semi-ambtelijke instanties, de emi-
granten vóór hun vertrek, en ook als zij
eenmaal weg zijn, nog op een of andere ma-
nier helpen? Ja zeker!

Dat moeten vooral de ouders en andere fa-
milieleden, en ook vrienden, die in Holland
achterblijven, zich heel goed voor ogen hou-
den. De ouders moeten, als hun kinderen de
keuze willen doen om wél of niet weg te
gaan, hen daarbij volkomen vrij laten. Ieder
mens moet altijd vrij gelaten worden, om
zélf te bepalen in welke richting hij zijn
leven wil sturen. Hij is daarvoor zélf verant-
woordelijk, en moet zich dit volkomen be-
wust zijn. Zo moeten de ouders de kinde-

ren vrij laten, zélf de beslissing te nemen.
Hebben de kinderen eenmaal besloten om
weg te gaan, dan rust op de ouders de
plicht, hen zoveel mogelijk te steunen. Zij
mogen nooit hen aan het wankelen brengen
door hun te vertellen hóe verschrikkelijk ze
het vinden dat de kinderen weg gaan. Na-
tuurlijk mag men best zeggen dat men het
het prettiger zou vinden als zij in Holland
zouden blijven.

Maar de ouders mogen hun kinderen
nooit tegenwerken of op een of an-
dere manier het afscheid voor de kin-
deren extra moeilijk maken. Want óók de-
genen die vertrekken weten heus wel wat
de consequenties zijn: dat ze hun ouders
wellicht nooit meer zullen zien, en nooit
meer in Holland zullen terugkomen. Met de
brieven die de in Holland achterblijvenden
aan de geëmigreerden sturen, kunnen zij er-
toe mee werken dat een emigratie slaagt, óf
wel kunnen zij de oorzaak ervan worden
dat een emigratie mislukt, of dat het langer
duurt dan nodig is. vóórdat men daarginds
slaagt.

Als ouders voortdurend aan de kinderen
schrijven hóe naar ze het vinden dat ze weg
zijn, en dat ze hen zo missen op verjaar-
dagen en bij andere familiefeestjes, dat ze
nu zo eenzaam zijn, en het zo betreuren dat
de kleinkinderen nooit meer op bezoek ko-
men en ze de nieuwe kleinkinderen die
daarginds geboren worden, nooit zullen zien
— dan bewijzen deze ouders hun geëmi-
greerde kinderen beslist géén dienst! Inte-
gendeel.

Zij kunnen met dit soort brieven heimwee
opwekken, of het in de kiem aanwezige
heimwee groter maken. Met alle gevolgen
daarvan. Wat er met de mens gebeurt, hangt
altijd voor het grootste deel van hemzelf
af. Voor een emigrant komt daar nog bij:
de steun die men vanuit Holland krijgt.
Laten de ouders toch vooral prettige en op-
beurende brieven sturen, óók als zij eens
minder vrolijke brieven ontvangen. En laten
de ouders toch vooral eerlijk zijn! Ik hoor

Rede en Religie in het Humanisme

In deze uitgave is er naar gestreefd
de verschillende opvattingen die zich
binnen het humanisme over deze on-
derwerpen voordoen, tot hun recht
te laten komen.

Formaat 15x23 cm. - Omvang ca. 250 pag.s

Prijs f 9.90

U kunt dit bestellen door overschrijving op
giro 30.49.60, t.n.v.

Centraal bureau Humanistisch Verbond
OUDEGRACHT 152 - UTRECHT

enkele al zeggen: „Foei; hoe kun je denken dat ouders niet altijd eerlijk tegen hun kinderen zouden zijn!”

Wat denkt U van het geval van de emigrant in Australië die mij vroeg of het nu werkelijk waar is wat zijn schoonmoeder steeds schrijft, dat niemand in Holland werkt voor minder dan f 100,— per week netto. (Dat was begin oktober 1962, dus nog vóór de geruchtmakende TV-uitzending, waarvan ik trouwens pas hoorde ná mijn terugkomst in maart j.l.) Ik las hem van een staatje dat ik bij me had, de lonen op van verschillende groepen arbeiders in Holland. Héél wat daarvan waren minder dan f 100,— netto per week. Hoe kwam die moeder er toe, om dit te schrijven? De moeder — 74 jaar — had al meerdere keren gevraagd of haar dochter en schoonzoon naar Holland willen terugkomen omdat ze — nadat ze een paar jaar geleden weduwe geworden was — zo alleen is.

Het gezin — dat al ruim 8 jaar in Australië is — woont in een goed eigen huis. De man heeft geregeld werk. De beide zoons 14 en 16 jaar, maken het op school prima en zijn volkomen Australische jongens geworden. Niemand voelt er iets voor, dit alles op te geven en weer terug te gaan naar de provinciestad in het Noorden van Nederland. Wil de moeder nu toch trachten, de kinderen over te halen om terug te komen en spiegelt zij daarom de toestand in Holland zo mooi voor? Wie van U geeft het antwoord? Natuurlijk willen de ouders van de ruim 400.000 Nederlanders die sinds 1946 weggegaan zijn, allemaal wel graag eens hun kinderen in hun nieuwe omgeving bezoeken. Voor slechts weinigen is dit financieel mogelijk. Maar ook die ouders die wél in staat zijn de dure reis te bekostigen, moeten zo'n bezoek niet ál te vlug willen afleggen. Het duurt werkelijk een flink aantal jaren vóórdat men zó goed in het nieuwe land is ingeburgerd dat de ouders bij een bezoek een eerlijk en juist beeld kunnen krijgen van de manier waarop hun kinderen nu leven. Men kan wel denken, uit de brieven een duidelijk beeld gevormd te hebben van de omstandigheden daarginds — de werkelijkheid is vaak

heel anders. Dikwijls veranderden de emigranten — juist door de heel andere omgeving en omstandigheden — zo zeer, dat de ouders hun kinderen als het ware niet meer herkennen, waardoor een bezoek — waarnaar allen vol verwachting hadden uitgezien — een mislukking wordt en eerder wordt beëindigd dan de aanvankelijke bedoeling was. Daarbij komt nog dat de grootouders in de meeste gevallen geen Engels spreken, waardoor ze niets begrijpen van hun kleinkinderen. En juist van het terugzien, of het voor het eerst zien, van de kleinkinderen had men zich zo veel voorgesteld! Wanneer men in Holland geregeld contact met een kerk had en men gaat in het nieuwe land óók weer dadelijk naar de kerk, dan vindt men daar mensen met gelijke ideeën en opvattingen. Dat zal nieuwkomers een beschermend gevoel geven, temeer omdat vaak Hollandse diensten worden gehouden.

Omdat ook buitenkerkelijke emigranten behoefte kunnen hebben aan contact met gelijkdenkenden, streeft de Emigratie Commissie van het Humanistische Verbond er naar, in de verschillende landen adressen te krijgen van mensen die bereid zijn, nieuwkomers eens bij zich thuis te ontvangen.

Tijdens mijn reis heb ik tal van deze reeds langer in Australië en Nieuw-Zeeland wonenden, bezocht. Juist omdat het zowel bij de voorbereiding voor emigratie, dus in Nederland, als bij de nazorg van de emigranten in de verschillende landen, gaat om de geestelijke verzorging van de mens, heeft het Verbond enkele jaren geleden deze Emigratie Commissie ingesteld.

Het Verbond heeft geen standpunt ingenomen: vóór of tegen emigratie, maar gaat zeer beslist niet voorbij aan het feit dat elk jaar toch nog enige duizenden mensen Nederland verlaten.

Altijd zal het vooral neerkomen op de mens zélf. Hij zal een geestelijke achtergrond moeten hebben waaruit hij kan putten bij zijn werk en zeker ook bij zijn eventuele teleurstellingen en moeilijkheden.

Aan ons, als humanisten, ook de taak om hem daarbij te helpen.

M. E. TER HEEGE.

ontwikkelingsgebieden

samengesteld door: Drs. H. G. W. van Aardenne, Prof. Dr. H. Bergema, Prof. Dr. W. Brand, Mr. L. J. van der Burg, Pater L. H. Janssen S.J., Dr. E. van Konijnenburg, Dr. Ed. Loffeld C.S.Sp., Mr. S. C. Graaf van Randwijck, J. Reehorst, Mr. Dr. H. J. Roethof, G. J. N. M. Ruygers, Mej. Mr. Dr. J. C. H. H. de Vink, Prof. Dr. E. de Vries. (Uitgave N.G.C.).

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 30.49.60 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 25.

lezingen voor de radio

- zo. 18 aug. VARA 9.45 uur: P. C. J. Reyne: „Kenteringsgetij”.
- zo. 25 aug. VARA 9.45 uur: A. Saalborn: „Hier onderwijst men de jeugd”.
- zo. 1 sept. VARA 9.45 uur: E. Nordlohne: „Geen klok, maar wekker”.
- zo. 8 sept. VARA 9.45 uur: A. L. Constandse: „De moraal van Casanova”.
- zo. 15 sept. VARA 9.45 uur: S. L. Kwee: „Leven en sterven”.

GASTEN

Dit is de tijd van het jaar, waarin wij bij elkaar op bezoek gaan. En dan niet voor een avondje, zo van kwart over acht tot bij elven (kom, we stappen maar weer eens op), neen voor dagen en nachten. Ik beklaag mij daarover niet. Integendeel, ik vind het wel aardig en in het verleden heb ik zó veel bij anderen klap gelopen, dat ik nog jaren moet leven om mijn schulden te kunnen delgen.

In mijn jonge jaren bekleedde ik een betrekking, waarin het veel te lage loon werd gecompenseerd met overvloedige vakanties. Alles bij elkaar had ik een week of tien om uit te rusten, maar dat moest ik dan wel thuis doen, want het geld om op reis te gaan ontbrak ten enen male. Gelukkig had ik verwanten die veel minder vrije tijd hadden en hoewel hun gemis aan verlofdagen niet werd gecompenseerd door een hoog loon, konden wij daar gewoonlijk toch wel een paar dagen terecht. Je moest het niet overdrijven. Wie de kip met de gouden eieren slacht is een ezel.

Zoveel mogelijk plachten wij ons per fiets naar onze gastvrouw en -heer te begeven en als het heel ver was, veroorloofden wij ons wel eens een glaasje karnemelk onderweg. Veel meer kon er niet af, want het werd toch al duur genoeg. Want hoe gaat dat, nietwaar? Je neemt, als je met z'n drieën of vieren een dag of vijf gaat logeren toch allicht een doosje chocolaadjes mee, je geeft eens een rondje ijs weg en voor je het weet, heb je gulden uitgegeven. Daar stond natuurlijk tegenover, dat je thuis ook niet helemaal voor niks leeft.

Wij trachtten ons in natura nuttig te maken door het opmaken van de bedden, het afhalen van sperciebonen, het knippen van het gras en meer zulke bezigheden die een goede indruk plegen achter te laten.

Tegen de tijd, dat het echt gezellig werd, zeiden wij dan: „Kom, we stappen maar weer eens op”, zodat men ons hartelijk en welgemeend uitnodigde weer eens gauw terug te komen.

Nu, dat is niet aan dovemansoren gezegd en zo hadden wij ook voor onze andere vele vakantiedagen weer een tijdelijke onderkomen.

Wij stapten vervolgens op de fiets en traptten naar de volgende verwanten die bij het tuinhok al verlangend naar de chocola stonden uit te kijken.

Sindsdien is er veel veranderd. Wij hebben ons in de loop der jaren een hoogbezoldigde betrekking weten te verwerven. Maar omdat de Sociaal-Economische Raad en het Centraal Planbureau inmiddels zijn gesticht, is men er achter gekomen dat de ruimte maar éénmaal besteed kan worden. Wat bij ons traktament is gevoegd, is van de vakantie afgenomen. Alles tegelijk gaat nu eenmaal niet.

Thans zijn wij de ontvangende partij geworden. Ik moet zeggen, dat het alleraardigst

is. Het is jammer, dat wij wat beknopt behuisd zijn. Dat schept zijn eigenaardige moeilijkheden. Als wij onder aan de trap de gasten hebben verwelkomd en de chocolaadjes in ontvangst hebben genomen, helpen wij de koffers naar boven dragen. Die komen dan in de gang te staan op een plaats waar je er nog net langs kunt. Wij wijzen onze logé's de slaapkamer en trekken ons bescheiden terug.

Het overnachten biedt een klein probleem. Wij vinden het niet fijn onze vrienden en verwanten in de huiskamer neer te leggen. Zij willen wel eens uitslapen en als wij 's morgens naast hun bed moeten gaan ontbijten zouden zij allicht wakker worden. Wij gaan dus zelf in de huiskamer.

Nu weet ik niet hoe dat bij u toegaat, maar wij hebben eigenlijk maar weinig bedden in de woonkamer staan. Wel bevinden zich in onze suite twee zitbanken, waar iemand die zich wat wil oefenen, niet dadelijk af behoeft te rollen. Welnu, wij zijn geoefend. En als wij tot diep in de avond hebben gekout, de laatste foto's hebben laten zien en de gasten van onze wederwaardigheden op de hoogte hebben gesteld, vragen wij even belet in onze slaapkamer, halen daar enig beddegoed en bouwen een noodverblijf voor de nacht.

Ik mag u hier wel vertellen, dat het allerbelabberdst is, vooral de derde en vierde nacht. De eerste paar nachten slaapt men vrijwel niet, maar er is nog enige energie in voorraad, waarop men de dagen kan doorleven. Daarna komen er een paar dagen van algeheel verval van krachten totdat men dermate uitgeput is, dat men ook op die bank in slaap valt.

Van vruchtbare arbeid komt natuurlijk niets. Ten eerste omdat ik in de geijkte vakantie-tijd toch al niet tot werken kom en ten tweede omdat die mensen niet gekomen zijn om tegen je rug aan te zitten kijken.

Enfin, alles gaat voorbij en dus ook de visite. Wij vinden het altijd weer heerlijk als de herfst in het land komt met veel koude winden en gure regenbuien. In vakantiespreiding zien wij grote bezwaren.

Wij vinden het prettig om gasten te hebben. Wij zullen het nog prettiger vinden, als wij een ruim huis bewonen met vele kamers en ook een kamertje voor onszelf. Dan zullen wij in versneld tempo onze oude logeerschulden kunnen inlossen en wij hopen zelfs een klein tegoed te kweken.

Dat zullen wij broodnodig hebben. Want met rasse schreden nadert de tijd, waarin onze jaarlijkse vakantie eindigt op het ogenblik dat de vakantie van het volgend jaar begint. En ons inkomen zal dan niet alleen nominaal dalen, het zal ook jaarlijks reëel in waarde achteruitgaan tengevolge van onze expansieve economie, waarover de minister-president, mr. V. G. M. Marijnen zulke behartenswaardige woorden heeft gesproken.

H.H.

Men leert zijn vaderland het grondigst kennen in den vreemde

Peter Sirius